

Debatt om røvertidsskrifter

Peer reviewed article

Eva Sauvage, Siv Olsen*

Universitetet i Sørøst-Norge

Abstract

The Norwegian newspaper Aftenposten revealed extensive problems with predatory publishing in an article that led to headlines in Norwegian news media in August 2018. Many were concerned about how the rise of open access journals had led to the growth of publishers with uncertain peer review processes, and worried about the consequences this may have for the public trust in science. A few weeks later, the Norwegian government joined the European Coalition S, which aims to mandate researchers who receive grants from the Research Council to publish in gold open access journals.

Based on the question on how the debate on predatory publishing has produced different views on scientific publishing after Aftenposten's disclosure in August 2018, we have investigated the Norwegian newspaper debate, mapped participants and opinions as part of our Master's studies in Library and Information Science at Oslo Metropolitan University.

We have used content analysis and NVivo to categorize opinions and actors in the debate

Researchers are deeply concerned about public trust in science. The debate displayed a clearly either pro and con opinions towards open access publishing, and researchers are especially concerned about the peer review process. Some actors believe there is a strong connection between open access and predatory journals. Other actors blame the international competition and pressure to publish as a cause for the rise of predatory publishing. Some actors applaud the radical transformation of scientific publishing and of the peer review process, while others fear this development.

The debate shows that there is a clear need for a "white list" of peer-reviewed and quality-assured publishing channels, where the Nordic list is a good start. Our findings show that the debate was highly polarized, maybe due to lack of support from the research community.

Keywords: open access, predatory journals, peer review, åpen tilgang, røvertidsskrift, fagfellevurdering

***Contact:** e-mail: siv.olsen@usn.no

Innledning

Årsaken til at Aftenposten sin avsløring, og den påfølgende store interessen fra flere aktører, var problemet med useriøse utgivere, kalt røverpublisering i artikkelen, og konsekvensene for samfunnet. På den ene siden har vi det økonomiske aspektet ved at skattepenger sløses bort på røverforskning uten kvalitetskontroll. På den andre siden har vi de personlige og samfunnsmessige konsekvensene, siden forskningsbløff kan gi alvorlige utslag for enkeltmennesker og for utforming av politikk. «Røverforskning» ble i artikkelen «Forskningsbløffen» definert som konferanser og tidsskrifter som påstår at de publiserer fagfelleverderte forskningsartikler, men som i realiteten utgir alle som betaler, uten noe kvalitetskontroll (Lundgaard & Strøm, 2018a). I avisdebatten som fulgte etter artikkelen i A-magasinet, har det dukket opp flere momenter til hvordan man kan bekjempe røverforskning.

Shen og Björk viser til at det er en stor variasjon i måten et tidsskrift er useriøst, og bruker begrepet «predatory» på dette. Et spesielt eksempel er tidsskriftet *Experimental & Clinical Cardiology*, som tidligere var et vanlig abonnementstidsskrift, som ble kjøpt opp av investorer i 2014 og omgjort til røvertidsskrift. I 2013 utga tidsskriftet 63 artikler, året etter var tallet steget til over 1000 artikler (Shen & Björk, 2015, s. 3). Andre utgivere starter opp nye tidsskrifter hele tiden, enkelte over 100 titler innen alle vitenskapelige felt. Problemet med røvertidsskrifter er størst i kategorien «generell», som publiserer artikler innen alle vitenskapsdisipliner, deretter innen ingeniørfag, biologi og medisin. Et særtrekk ved røvertidsskriftene er at publiseringsavgiftene generelt er lavere enn ved publisering i seriøse OA-tidsskrifter med forfatteravgift (APC). Artikkelen henviser til en tidligere studie om forfatteravgift gjort av Solomon og Björk i 2012, som viste at for forfattere fra land med BNP over 25000 USD per innbygger, var bare 10 % av artiklene finansiert personlig av forfatterne, mens for forfattere fra utviklingsland var andelen 39 % (Shen & Björk, 2015, s. 13). Shen og Björk diskuterer om dette kan være en medvirkende årsak til at publisering i røverutgivelser er geografisk skjevfordelt. Rundt 35 % av røverpublikasjonene i undersøkelsen kommer fra India, etterfulgt av Nigeria med 8 % og USA med 6 %. Et annet medvirkende trekk er at forskningsadministrasjoner i flere land krever internasjonal publisering av forskningsresultater, uten at de stiller krav til tidsskriftenes kvalitet. Problemstillingen bør derfor ses på som et nord-sørproblem (Shen & Björk, 2015, s. 14). I september 2018 offentliggjorde daværende forsknings- og høyere utdanningsminister Iselin Nybø nye og strengere retningslinjer for forskningspublisering. Regjeringen sluttet seg til EU, det europeiske forskningsrådet (ERC) og da 11 europeiske forskningsråd, i en allianse for en ny radikal politikk for åpen tilgang til forskningsresultater, Plan S. På lanseringstidpunktet uttalte direktøren for Norges Forskningsråd, John-Arne Røttingen, at det var gull open access som vil bli godkjent fra 2020. Fram til dette hadde de fleste retningslinjene for open access vært krav om publisering i enten gull, grønn eller hybrid OA. I faglitteraturen finner vi skepsis mot et strengt krav om gull OA, særlig fordi kun et av fire fagfelleverderte tidsskrifter er OA-tidsskrift i dag. «A gold OA mandate would put most peer-reviewed journals off-limits and seriously limit faculty freedom to submit their work to the journals of their choice» (Suber, 2012, s. 78). I etterkant av debatten som fulgte lanseringen av Plan S ble et moderert kompromissforslag godkjent av forskningsrådsdirektøren der også grønn egenarkivering i arkiv godkjennes, altså grønn open access (Silvola, 2018).

Flere OA-utgivere krever forfatterbetaling (APC) for å dekke kostnadene sine. Det er denne forretningsmodellen har gjort det mulig for useriøse aktører som er mer opptatt av å tjene penger på APC-er enn av kvaliteten på innholdet. Shen og Björk (2015) gjorde en større studie i om «predatory open access» publisert i BMC Medicine i 2015. De fant 8000 useriøse tidsskrifter som publiserte 400 000 artikler i 2014. Den amerikanske bibliotekaren Jeffrey Beall var den første som brukte benevnelsen «predatory journals» om useriøse utgivere av tidsskrifter med manglende fagfellebedømming, og han publiserte en oversikt over dem (Bergstrøm, 2017). Shen og Björk brukte Bealls liste som utgangspunkt for studien. Noe av det som kjennetegner et røvertidsskrift ifølge Beall, er at det ofte kan være vanskelig å finne ut hvilket land utgiveren av tidsskriftet hører hjemme. Andre kjennetegn er at utgivere starter opp tidsskrifter innen vidt forskjellige emner, og at det reklameres for rask publisering (Shen & Björk, 2015, s. 3). Studien har mottatt både ros og kritikk i open access-miljøet. Særlig det at Beal's list er brukt som kildegrunnlag ses på som kontroversielt blant mange OA-tilhengere, som blant andre den pensjonerte bibliotekaren og bloggeren Walt Crawford og Lars Bjørnshauge, direktøren for DOAJ. De mener ifølge Bergstrøm (2017) at problemet med røvertidsskrifter er overdrevet.

Hvor store konsekvenser røverpubliseringen kan få kan være vanskelig å fastslå. En måte er å se på omfanget av antall siteringer, noe som er undersøkt i en nyere artikkel av Björk, Kanto-Karvonen og Harviainen (2020). Forskerne finner at artikler publisert i tidsskrifter som er ansett som tvilsomme av av Cabells liste, som er arvtakeren etter Beall's liste, blir sitert til i mye mindre grad enn artikler publisert i seriøse tidsskrifter. Mens bare 9 % av artiklene som er indeksert i Scopus står uten siteringer 5 år etter publisering, er det tilsvarende tallet hele 57 % for artiklene publisert i røvertidsskrifter (Björk, Kanto-Karvonen & Harviainen, 2020, s. 8.).

En studie om hvordan ukrainske UH-bibliotekarer veiledet forskere for å unngå å publisere i «pseudo-scientific journals», fant at i mangel på ett sikkert sted å verifisere kvaliteten, brukte bibliotekarene hovedsakelig fem kilder, blant dem det norske kanalregisteret, som de hevdet ble «...used in other countries worldwide» (Nazarovets, 2020, s. 13). Krav om internasjonal publisering er et problem verden over, som gjør at forskere fristes til publisering i røvertidsskrift. Studien viser at UH-bibliotek kan bistå forskere i valg av kvalitetstidsskrifter, blant annet ved å bruke hvitelister, som kanalregisteret, Directory of Open Access Journals (DOAJ) og Bealls liste. Det blir også i artikkelen advart mot at det ikke finnes en perfekt liste, men at man må ha kunnskap om fagfeltet og evaluere hver kilde (Nazarovets, 2020, s. 9-13).

I vår undersøkelse har vi fokus på hvilke meninger aktørene i Norge viste knyttet til røvertidsskrifter og deres mulige påvirkning på vitenskapelig publisering, med særlig vekt på åpen publisering, kanalregisteret til NSD og kvalitetskontroll, som fagfellevurdering. Vi jobbet utfra denne problemstillingen: Hvordan har debatten om Røvertidsskrifter fått fram ulike synspunkt om vitenskapelig publisering etter Aftenpostens avsløring i august 2018.

Metode

Vi gjorde en kvalitativ innholdsanalyse basert på søkeresultat i databasen Atekst. Vi valgte å søke i alle kilder og ikke bare i aviser, for vi ønsket å få med kilder som nettaviser fra universiteter, som var blant de naturlige forumene for denne debatten.

Vi brukte søkestrengen:

Røverforskning* OR røvertidsskrift* OR predatory journals.

Søket ble avgrenset til perioden 18. august 2018 til 31. oktober 2018. Søket gav 85 treff. Etter dublettjerning og eksklusjon av irrelevante treff endte vi opp med et utvalg på 36 artikler.

Vi ønsket å undersøke hvordan temaet røverforskning ble fremstilt i avisdebatten høsten 2018. Innholdsanalyse var derfor en passende metode, for den har som mål å identifisere viktige temaer som kommer frem, og gi en systematisk og fylldig beskrivelse av disse sett i lys av den sosiale konteksten de oppstod i. Det er en induktiv metode, og det betyr at temaene, eller kategoriene, man bruker bygger på funn i fra det analyserte materialet. Dette gjør perspektivene som kommer frem i dataene aktuelle og lettere å forstå (Schreier, 2014, s. 170–173; Wildemuth, 2009, s. 309, 318). Videre er det med denne fremgangsmåten enklere å peke ut unike tema og oppdage bredden i meningene (Wildemuth, 2009, s. 309).

Vi definerte først utvalget, deretter delte vi temaene inn i kategorier som dekket meningene man ønsker å forklare i den senere analysen og tolkningen av dataene (Wildemuth, 2009, s. 318). Formålet med prosessen var å samle felles meninger i kategorier, og vi brukte Nvivo som hjelpemiddel i dataanalysen. Både utformingen av rammeverket og kodingen ble utført av begge forfatterne, og bruk av standardiserte kategorier og at flere analyserer samme materiale, er med på å øke troverdigheten ved metoden (Silverman, 2014, s. 87).

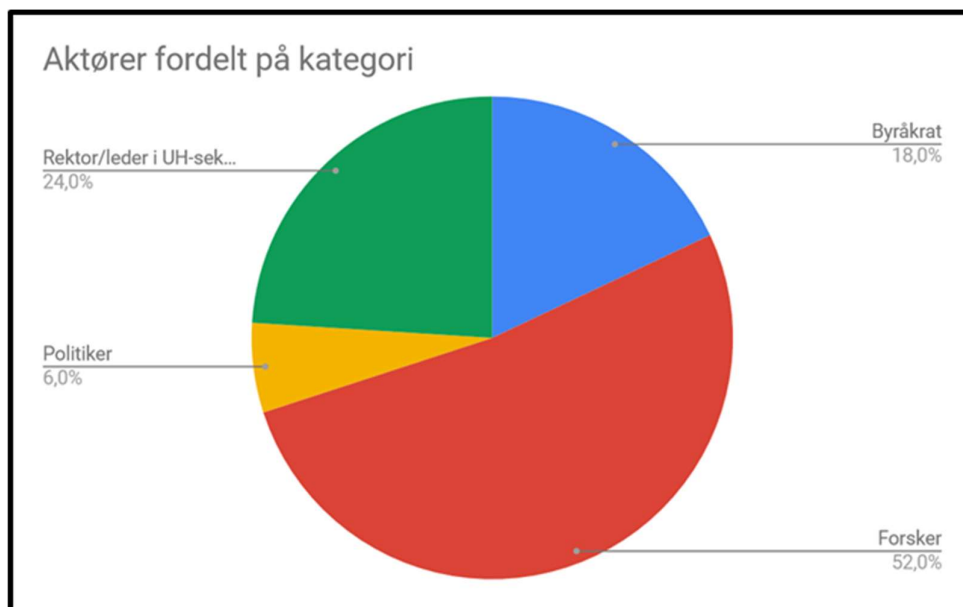
Svakheter ved metoden og datainnsamlingen

Vi valgte å søke med begrensede søketermer og ta utgangspunkt i A-magasinet's artikkel "Forskningsbløffen" fra 17. august 2018 (Lundgaard & Strøm, 2018a). Dette førte til relevante treff, men vi gikk nok glipp av artikler som omhandlet problemstillingen uten å direkte peke tilbake til Aftenposten sin innledning. Dette gjelder særlig avsporingene som kom med annonseringen av Plan S, som kan ha inneholdt interessante artikler med relevant innhold uten bruk av våre søketermer. Siden vi begrenset søket til Atekst er artikler fra ulike fagtidsskrifter utelatt fra analysegrunnlaget. Denne artikkelen gir derfor et begrenset, men forhåpentligvis interessant, innblikk i en mangefasettert debatt, som har pågått i flere år.

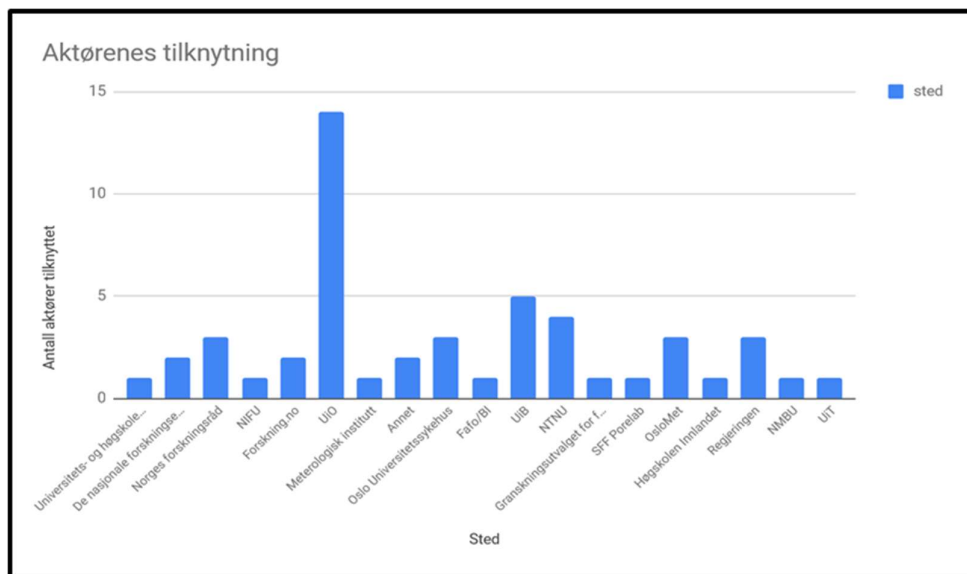
Resultater

Hvem deltok i debatten?

Av de 36 artiklene som inngikk i vår innholdsanalyse var Aftenposten og Khrono de største kildene. Totalt var 38 ulike personer involvert i debatten, som ble gruppert etter funksjon. Vi delte personene inn i fire grupper: Byråkrater (ledere i ulike forskningsinstitusjoner), ledere i UH-sektoren, forskere og politikere. Politikere var bare representert med forsknings- og høyere utdanningsminister, Iselin Nybø, som var representert i tre ulike artikler. Byråkrater var representert av fem personer i ni artikler. Blant ledere i UH-sektoren var de fire store universitetene representert, i tillegg til OsloMet og NMBU. UiO var den største institusjonen blant forskerne, med hele ni forskere representert i debatten. Fulgt av tre fra NTNU. Kun meningsbærende aktører ble kategorisert, altså er journalistene ikke tatt med.

Figur 1. Aktører fordelt på kategoriene av aktører.

Figur 2. Antallet aktører tilknyttet de ulike institusjonene

Holdninger i open access

Flere artikler i debatten fokuserte på de positive effektene ved åpen tilgang til forskning, men det var også mange negative holdninger til OA-publiserings som kom til syne i debatten. Etter Plan S ble kjent, ble ofte argumenter mot Plan S og OA blandet sammen. OA ble av flere utpekt som syndebukk for overpublisering (Gundersen, 2018b; Hagen, 2018; Røeggen, Sivertsen, & Børresen, 2018; Strøm, 2018). OA ble også sett på som en medvirkende årsak til røverpublisering (Engh, 2018; Gundersen, 2018b, 2018b; Jonsson, 2018; Olsen, 2018; Risnes, 2018a, 2018b; Røeggen mfl., 2018; Strøm, 2018; Tveit, 2018). Gundersen (2018a) hevdet at politiske krav om åpen tilgang til forskning var årsaken til røvertidsskrift, og han mente at allmennheten ikke har behov for tilgang til forskning.

Mange mente de APC-finansierte OA-forlagene er drevet av et like stort profittjag som de tradisjonelle forlagene (Gundersen, 2018b; Hagen, 2018; Lommerud, 2018; Strøm, 2018). Det var en relativt utbredt misforståelse i debatten at OA må være forfatterbetalt (Fevang, 2018; Risnes, 2018a, 2018b; Tveit, 2018). Flere artikler pekte på at OA kan finansieres på flere måter, for eksempel kan tidsskriftene drives av interesseforeninger eller finansieres av forskningsinstitusjoner (Hagen, 2018; Pharo, 2018; Røeggen mfl., 2018). I tillegg tilbyr noen OA-utgivere med rabattordninger der de dekker APC-avgiften helt eller delvis for forskere som trenger det (Nybø & Røttingen, 2018; Oksholen, 2018; Pharo, 2018; Ruud, 2018). Allikevel var det flere skeptikere som trodde at Plan S kunne ende opp med å bli dyrere for bibliotekene og det offentlige (Gundersen, 2018b; Lommerud, 2018).

Det var en sterk skepsis til den korte tidsrammen Plan S skulle innføres på (Strøm, 2018; Tveit, 2018). Det ble etterlyst en grundig konsekvensutredning fra myndighetene og mulighet for hybridløsninger eller overgangsløsninger (Engh, 2018; Gundersen, 2018b; Knutsen, 2018; Lommerud, 2018; Risnes, 2018a; Strøm, 2018; Tveit, 2018). Mens Lommerud (2018) mente grønn OA kunne være nok.

Flere artikler trakk frem utfordringen med at tilgang til publisering tærer på budsjettene til blant annet bibliotek (Hagen, 2018; Lommerud, 2018; Oksholen, 2018; Olsen, 2018; Strøm, 2018). Ikke minst det “urettferdige” i at resultater fra offentlig finansiert forskning er låst inne bak dyre betalingsmurer (Nybø & Røttingen, 2018; Strøm, 2018; Tveit, 2018). Flere mente midlene for å snu publiseringen fra tradisjonell til OA, som Plan S krever, finnes allerede, og kostnadene for OA kunne dekkes av institusjoner og forskningsråd (Nybø & Røttingen, 2018; Strøm, 2018).

Publiseringspress kan svekke kvalitet

I debatten var det mange som fortalte om at det er et publiseringspress i academia (Olsen, 2018; Risnes, 2018a; Ruud, 2018; Røeggen mfl., 2018). Publiseringsveksten skyldes ikke bare kommersielle interesser, men drives også frem av at publiseringer kan regnes som en form for valuta i forskerkarrieren (Olsen, 2018; Risnes, 2018a). De kommersielle forlagene tjener penger på økt publisering (Aronsen & Jensenius, 2018; Nybø & Røttingen, 2018; Strøm, 2018). Derfor mente flere at det er et økonomisk insentiv om å godta flest mulig artikler (Fevang, 2018; Hagen, 2018; Hernes, 2018; Lommerud, 2018; Rund, 2018). Flere bekymret seg derfor for at den faglige kvaliteten kunne synke ved overgangen til OA (Knutsen, 2018; Lommerud, 2018; Rund, 2018).

Mange hevdet at tellekantsystemet har ført til økte publiseringspress i Norge og at det er kvantiteten og ikke kvaliteten på forskningsresultatene som telles (Aronsen & Jensenius, 2018; Gundersen, 2018a; Hagen, 2018; Lundgaard & Strøm, 2018c; Risnes, 2018b; Røttingen, 2018; Stølen, 2018; Østrem, 2018). Videre tok de til orde for at hele systemet med tellekanter må endres (Gundersen, 2018a; Hagen, 2018; Lundgaard & Strøm, 2018c; Stølen, 2018; Østrem, 2018). Rektor ved UiO, Svein Stølen (2018), mente at samfunnsengasjement burde få uttelling i resultatbasert omfordeling. Mens Rund (2018) mente det var for få nivå 2-tidsskrifter som er OA.

Kritiske til Plan S

Kritikerne av Plan S var bekymret for om det etablerte kvalitetssystemet med fagfeller, som er innarbeidet i de tradisjonelle tidsskriftene, ville ødelegges eller forringes i forfatterbetalte OA-tidsskrift (Engh, 2018; Fevang, 2018; Hagen, 2018; Loge, 2018; Rund, 2018). Rund (2018) mente at løsningen er å få de etablerte tidsskriftene over til OA for å ikke svekke fagfelleevalueringen. Flere pekte også på at OA-tidsskrift allerede kan holde god kvalitet (Hagen, 2018; Oksholen, 2018; Røttingen, 2018).

Et tungtveiende argument mot Plan S var at krav om OA-publisering truer akademisk frihet og strider mot Universitetsloven (Gundersen, 2018a, 2018b; Strøm, 2018). Med innføringen av Plan S pekte flere på faren for politisk styrt forskning (Gundersen, 2018b; Knutsen, 2018). Samtidig var det flere som argumenterte for at Plan S er forenlig med akademisk frihet (Nybø & Røttingen, 2018; Ruud, 2018; Strøm, 2018). Det var kun en artikkel som argumenterte for at røvertidsskrifter hadde livets rett. Bergsmark (2018) hevdet at kontroversielle ytringer i praksis var utestengt fra de tradisjonelle tidsskriftene, og han så røvertidsskrift som en nødvendig kanal. Han hevdet mye av det som var kontroversielt altfor

lett ble stemplet som «elendig forskning» og «fake news».

Hvordan hindre røvertidsskrifter

Det var bred enighet om at røvertidsskrifter måtte stoppes, og det ble lansert flere løsninger. Flere vektla å øke kompetanse om problematikken både hos institusjonene og enkeltforskere (Hagen, 2018; Loge, 2018; Lundgaard & Strøm, 2018c; Nybø, 2018; Nybø & Røttingen, 2018; Olsen, 2018). Engh (2018) mente at den nye loven for forskningsetikk ville innebære større ansvar for alle for å kjenne til god forskningsetikk. I tillegg ble kanalregisteret og DOAJ vektlagt som en mekanisme for kvalitetssikring og beskyttelse mot røvertidsskrifter (Allern, 2018; Hagen, 2018, Loge, 2018; Lundgaard og Strøm, 2018b; Nybø, 2018; Nybø & Røttingen, 2018, Røeggen mfl., 2018; Røttingen, 2018). Det ble også foreslått å utvikle en programvare i nettleserne med varsling når man åpnet en artikkel publisert i røvertidsskrifter (Loge, 2018). Flere mente at røvertidsskrifter er et lite problem i Norge og at det er en større utfordring at noen forskere ikke publiserer i det hele tatt (Hagen, 2018; Olsen, 2018; Røeggen mfl., 2018). Ett innlegg fremhevet at publiseringsindikatoren (kanalregisteret til NSD) har gitt god oversikt over norsk forskning (Hagen, 2018).

Mange innlegg var opptatt av god fagfellevurdering for å hindre røverpublisering (Allern, 2018; Aronsen & Jensenius, 2018; Hagen, 2018; Lommerud, 2018; Oksholen, 2018; Risnes, 2018b; Stølen, 2018; Tveit, 2018). Dagens fagfelleordning er under press og mange bekymret seg for hvordan man kan ivareta en kritisk kvalitetsvurdering av forskningsartikler i en verden der open access blir mer utbredt (Allern, 2018; Aronsen & Jensenius, 2018; Engh, 2018; Knutsen, 2018; Nybø & Røttingen, 2018; Risnes, 2018b; Stølen, 2018). Mange mente kvalitetssikring er dyrt, men presiserte at noen måtte betale for det uansett (Benestad, 2018; Dahlback, 2018; Fevang, 2018; Gundersen, 2018a, 2018b).

Skader tillit til forskning

Svært mange var opptatt av at publisering i røvertidsskrifter skader tilliten til forskning og at det kan skade samfunnet (Aronsen & Jensenius, 2018; Benestad, 2018; Dahlback, 2018; Engh, 2018; Hagen, 2018; Hernes, 2018; Jonsson, 2018; Kristiansen, 2018; Loge, 2018; Lundgaard & Strøm, 2018c; 2018d; Nybø, 2018; Stølen, 2018). Mange var også bekymret over at offentlig midler blir sløst bort på røvertidsskrifter (Aronsen & Jensenius, 2018; Benestad, 2018; Dahlback, 2018; Hagen, 2018; Hernes, 2018; Jonsson, 2018; Kristiansen, 2018; Loge, 2018; Lundgaard & Strøm, 2018b; Nybø, 2018; Risnes, 2018a). En god del fryktet publisering i røvertidsskrifter kunne ødelegge karrieren for forskere (Allern, 2018; Hagen, 2018; Jonsson, 2018; Kristiansen, 2018; Lundgaard & Strøm, 2018b; Stenseth, 2018). Flere bekymret seg for at forskere stadig får invitasjoner til å delta på falske konferanser eller publisere i røvertidsskrifter (Allern, 2018; Dahlback, 2018; Jonsson, 2018; Lundgaard & Strøm, 2018b, 2018b; Rund, 2018). Andre pekte på at erfarne forskere har et ansvar for å veilede og gi råd til uerfarne kolleger (Lundgaard & Strøm, 2018d; Stenseth, 2018).

Videre var det artikler som trakk frem ytterligere utfordringer: Allern refererte både til Sundbø-saken og til Macchiarini-skandalen som ren svindel. «Karrierehensyn, prestisje og jakt på oppsiktsvekkende forskning i "Nobelpris-klassen" hadde satte den kritiske dømmekraften til

side» (Allern, 2018). Knutsen (2018) var opptatt av at nyansettelser ville bli vanskeliggjort når man ikke kunne skille prestisjetunge tidsskrifter fra tidsskrifter med mindre kvalitet. Pharo (2018) trakk fram at det ikke var «nødvendig å overlate forvaltningen av vitenskapelig publisering til profitt-drevne aktører, verken med åpne eller lukkede publiseringsmodeller». Mens Ruud (2018) hevdet at bibliotekarene var de beste til å skille kvalitetstidsskrifter fra useriøse. Hessen hevdet at OA-publisering ville øke av seg selv, for forskerne har en egeninteresse i å bli mer sitert: «Man skal ikke undervurdere de indre drivkreftene som er i akademia med hensyn til hvor man vil publisere. Tidsskrifter som er for dyre eller for langsomme eller ikke har tilgang til OA, de vil dø ut (Hessen, sitert i Strøm, 2018).

Diskusjon

En av de fremste bekymringene som kom til syne i debatten om røverpublisering var om samfunnets tillit til forskningen rammes. Særlig var avisene opptatt av hvordan enkeltpersoner i samfunnet kunne bli skadelidende av falsk forskning. Aftenpostens artikkel om «Mirakelmedisin» fortalte historien om kreftpasienten som trodde hun hadde funnet en kur for sykdommen sin, medisinen GCMF. Medisinen produseres av legemiddelfirmaet Immuno Biotech og ble markedsført som en kur for alt fra kreft, MS og Alzheimer, med fantastiske resultater. «...mange av studiene var publisert i såkalte røvertidsskrifter, tidsskrifter som publiserer hva som helst mot betaling og uten fagfelle-vurdering», (Lundgaard & Strøm, 2018a). Stølen (ifølge Lundgaard & Strøm, 2018d) uttalte: «Det vil gå alvorlig galt hvis vi ikke klarer å vite hva som er seriøse resultater og hva som er tøv og tant». Rektor ved Universitetet i Bergen la til: «Journalister kan plukke opp og rapportere om spektakulære funn som folk flest ikke har mulighet til å kontrollere, sier han, og mener det blir spesielt alvorlig når forskning skal være grunnlag for politikkutforming» (Olsen ifølge Lundgaard & Strøm, 2018d). Også Nybø var opptatt av hvordan useriøse aktører på markedet kan skade tillit til forskningen og at forskning dermed vil få mindre betydning for politikkutforming.

Mange var bekymret for OA og røverpublisering, og særlig forfatterbetalt publisering. Grønn OA, altså publisering uten APC, ble ikke tatt opp i debatten. Dette hang nok sammen med en misforståelse av hva OA er. Den andre årsaken var at da Plan S ble lansert var det med premisset om at kun publisering i åpne tidsskrifter, altså gull OA kunne bli godtatt (Nybø & Røttingen, 2018b). Med andre ord ville grønn OA ikke bli godtatt fra 1. januar 2020, noe som bekymret flere, blant annet Engh: I et innlegg i Aftenposten fastslo han at de etiske komiteene ser med bekymring på de nye kravene til OA: “Vi etterlyser en nærmere utredning av hvordan overgangen til åpen tilgang-regimet vil påvirke både kvalitet, uavhengighet og personvern” (Engh, 2018).

Andre aktører var enig i at forfatterbetalt betaling for publisering var hovedproblemet når det gjaldt røverpublisering og var bekymret for denne forretningsmodellen: «Når den først er etablert er veien kort til røvertidsskrifter og røverkonferanser – de er ektefødte barn av åpen publisering» (Fevang, 2018). Tidligere Kirke-, utdannings- og forskningsminister, Gudmund Hernes (2018) reagerte kraftig på at Nybø lanserte en så radikal plan allerede fra 2020 uten hensyn til at problemet med forfatterbetalt publisering er så nært forbundet med

røverpublisering.

Etter at Plan S ble lansert, ble uttalelsene mot open access skarpere. Antageligvis fordi det ikke lenger var en av mange publiseringsmåter, men nå ble den eneste måten forskning finansiert av NFR kunne publiseres fra 1.1.2020 (denne datoen ble utsatt i etterkant av debatten til 2021). Det kom frem i analysen et motsetningsforhold mellom forskningspolitiske interesser og hensynet til forskningstradisjoner og -etikk. I analysen kommer det fram at mange forskere opplevde Plan S som et top-down-initiativ. Det fremstår som om toppene, her hovedsakelig representert med Nybø og Røttingen, ikke anerkjente reaksjonene fra forskere og rektorer. Formålet med Plan S var begrunnet i ønsket om fri og åpen tilgang til forskningsresultater for alle, men temperaturen i debatten kan peke på at Nybø og Røttingen på lanseringstidspunktet ikke hadde nok støtte «på grasrota» i forskningsmiljøet.

Det var mange aktører som var bekymret for abonnementstidsskriftenes monopol og betalingsbarrierer (Hagen, 2018; Lommerud, 2018; Nybø & Røttingen, 2018; Oksholen, 2018; Olsen, 2018; Strøm, 2018; Tveit, 2018). Derfor ønsket mange forskere OA velkommen. OA var for forskere hovedsakelig drevet frem av et ønske om tilgang til forskning, som de ellers ikke fikk tilgang til grunnet betalingsbarrierer, men for deres formål holder det med grønn OA (Lommerud, 2018). Et problem med de ambisiøse planene for Plan S var at det slett ikke var sikkert at det vil stoppe de kommersielle tidsskriftene (Lommerud, 2018). De vil trolig bli med på OA-bølgen (Fevang, 2018; Hagen, 2018; Lommerud, 2018). Ved at det ambisiøse initiativet kom fra toppen, manglet det støtte blant forskere, som mente deres bekymringer ikke ble hørt. Hvis Plan S raserte dagens publiseringsystem og kvalitetssystem, hva skulle de da i fremtiden stole på? Det handlet om karrieremuligheter, internasjonalt samarbeid, forskningsformidling og -miljø. Forskningspublikasjoner er å regne som en valuta for forskere med tanke på opprykk, ansettelse og for deres mulighet for internasjonale forskningsprosjekter (Risnes, 2018b).

Publiseringspress ble av noen trukket fram som en av hovedårsakene til røverpublisering. Det var uenighet blant innleggsforfatterne om hva publiseringspresset skyldes. Stølen (2018) var blant flere debattanter som trakk fram det norske tellekantsystemet som årsak til publiseringspress i norsk akademia. Han etterlyste en insentivordning som ikke bare teller antall publikasjoner, men også gir uttelling for kvalitet. Gundersen (2018b) mente kanalregisteret til NSD fører til publiseringspress fordi forskerne opplever å bli presset til å publisere mye.

I et innlegg i Khrono forsvarte seniorrådgiver ved Universitets- og høyskolerådet, Vidar Røeggen, forsker Gunnar Sivertsen ved NIFU og dekan ved HF fakultetet ved NTNU, Anne Kristine Børresen den norske publiseringsindikatoren. De viste til at publiseringspresset i akademia er internasjonalt og ikke særnorsk, og at presset er spesielt stort i land som har dårlige grunnbevilgninger til forskningsinstitusjonene (Røeggen et al., 2018). Innleggsforfatterne viste ikke til forskning, men deres oppfatning om at røverpublisering er større i land som med lave forskningsbudsjetter støttes av forskningen til Shen og Björk. Den viser at afrikanske og asiatiske lands forfattere langt hyppigere publiserer i røvertidsskrifter enn land i Nord-Amerika og Europa (Shen & Björk, 2015).

NSDs kanalregister ble også gitt rollen som en beskyttelse mot røverpublisering av

mange innleggsforfattere, en slags “hviteliste”. Blant de som trakk fram kanalregisteret som en beskyttelse var Nybø, Røttingen og representanter for Universitets- og høyskolerådet. Hvor stor beskyttelse kanalregisteret egentlig gir, blir problematisert i en nyere artikkel i Morgenbladet. I denne artikkelen avdekkes det at kanalregisteret ikke er tilstrekkelig oppdatert på hvem som er røverutgivere, og at flere forskere i god tro har publisert i røvertidsskrifter som har vært markert som “godkjent” i kanalregisteret (Time, Jakobsen & Indregard, 2018).

Den opprinnelige planlagte implementasjonen av Plan S gjorde at det i løpet av ett år måtte etableres OA tidsskrift innen alle fagfelt for at akademisk frihet skulle være reell. I tillegg ville mangelen på OA-tidsskrift på nivå 2 gjøre det vanskelig for forskere finansiert av NFR å kunne publisere i de høyest rangerte tidsskriftene og samtidig oppnå poeng i det norske tellekantsystemet. I våre analyserte artikler utdypet ikke Nybø og Røttingen hvordan de vil løse dette. De beroliget med at det ikke var et forsøk på politisk styrt forskning, men at kvalitetssikringen ville skje ved bruk av hvitelister som DOAJ og kanalregisteret. I tillegg ville åpen publisering gjøre at flere kunne lese og vurdere forskningen (Nybø & Røttingen, 2018). Nybø mente Plan S ikke ville hindre forskernes lovfestede akademiske frihet, men hun så også at det kunne «...bli krevende at noen av de tyngste tidsskriftene ikke kvalifiserer til «gull», men målet med dette må også være å endre måten tidsskriftene opererer på» (Strøm, 2018). Hvis vi snur publiseringssystemet slik Plan S ønsker, mente Hansen (i Oksholen, 2018) at markedskreftene over tid ville gjøre OA-tidsskrift like anerkjente og siterte som de tradisjonelle. Hansen og Risnes (2018b) mente vi trenger en ny måte å publisere på. I følge Aronsen og Jensenius (2018) var åpen forskning hvor transparens og åpen fagfelleevaluering brukes, veien å gå, men situasjonen var slik at de mest anerkjente stort sett var drevet som tradisjonelle abonnementstidsskrift. Dette bekymret flere i debatten. Lommerud (2018) mente det var et paradoks at man ikke lenger kunne publisere der man fikk poeng, og at dette ville hemme internasjonalt samarbeid. Knutsen (2018) mente det særlig var utfordrende for unge forskere i starten av karrieren. Ifølge Nybø og Røttingen (2018) var det en misforståelse at OA ikke kan ha like god kvalitet som de tradisjonelle tidsskriftene.

Konklusjon

Lanseringen av Plan S i september ble en vending i diskusjonen. Før Nybø lanserte planen var diskusjonen mer nyansert, og vi så ulike argumenter om tellekantene, publiseringssystemet og om forskersamfunnets samfunnsansvar for å unngå publisering i røvertidsskrifter, og forskernes ansvar for å være forsiktige. Etter at Norges forskningsråds nye plan ble lansert den 3. september forandret debatten seg. Det ble en skarpere debatt, der tilhengerne og motstanderne av Plan S debatterte for eller imot open access.

Innvendingene mot Plan S kan deles inn i økonomiske, politiske og juridiske argumenter, i tillegg til skaden feilinformasjon kan få på samfunnet og tilliten til forskning. Motstanderne stilte seg tvilende til om det ville bli rimeligere. De var bekymret for politisk styrt forskning, og de mente Plan S skjov til side både ytringsfrihet og akademisk frihet. Motstanden mot Plan S kan være forståelig, for planen var radikal i vektleggingen av gull open access, noe som kunne medføre uante konsekvenser. 27. november la Røttingen og Coalition S frem

veilederen for innføring av Plan S (European Science Foundation, 2020). I denne veilederen var både grønn OA og i en overgangsperiode, hybrid tidsskrift godkjent, i tillegg til gull OA. I følge Røttingen hadde disse tilpasningene vært planlagt hele tiden. Det fremstår uansett som noe merkelig at tilpasningene ikke ble gjort kjent tidligere, for å dempe kritikken og bekymringen fra både forskermiljøet og fra universitetsledelsene.

Debatten i 2018 løftet frem diskursen om forskningspublisering, og mange forskere og rektorer engasjerte seg. Det fremstår noe underlig at ikke flere politikere enn Nybø har deltatt i debatten, for Norges rolle som forskningsnasjon burde engasjere flere. I tillegg viste debatten at NSD sitt kanalregister ikke er en feilfri hviteliste. Forskningsmiljøet har behov for "hvitelister" over publiseringskanaler, og de må være trygge og kvalitetssikret. Dette blir viktig for arbeidet framover, særlig med tanke på at nye open access kanaler opprettes hvert år. Vi sitter igjen med et inntrykk av at det å videreutvikle dagens kvalitetssystem kan være mer fruktbart enn å prøve å revolusjonere et fungerende system ved å snu opp ned på alle publiseringsmåter.

Plan S implementeres fra 1. januar 2021 for nye utlysninger på prosjekt fra forskningsrådet (Lund, 2019). Analysen vår viser at det er behov for videre forskning på temaet om forskeres holdninger til OA, og konsekvenser av OA-publisering for enkeltforskernes karriereløp. I tillegg ser vi behovet for mer forskning om omfanget av røverpublisering blant norske forskere og konsekvenser av disse.

Som bibliotekarer ved et universitetsbibliotek er vi en del av en avdeling som blant annet gir råd i spørsmål om publiseringskanaler, og vi er forpliktet til å følge opp gjeldende policyer for åpen forskning. Vår analyse viser likevel at forskere kan ha flere hensyn å ta, og en bevisstgjøring av at det finnes ulike forventninger rundt ulike behov mener vi kan være nyttig for bibliotekarer.

Litteraturliste

- Allern, S. (2018, 1. september). Røvertidsskrift og annen akademisk svindel. Uniforum. Hentet fra <https://www.uniforum.uio.no/leserbrev/2018/rovertidsskrifter-og-annen-akademisk-svindel.html>
- Aronsen, M., & Jensenius, A. R. (2018, 30. august). «Røvertidsskriftene» er bare toppen av isfjellet. Aftenposten. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/RxdJVW/rovertidsskriftene-er-bare-toppen-av-isfjellet-magnus-aronsen-og-a>
- Benestad, R. (2018, 9. oktober). Eksperten sa det. Men er det sant? Dagsavisen. Hentet fra <https://www.dagsavisen.no/debatt/eksperten-sa-det-men-er-det-sant-1.1214518>
- Bergsmark, S. S. (2018, 25. september). MDG-politikeren Eivind Trædal vil ha sensur. Agderposten. Hentet fra <https://www.agderposten.no/okategoriserade/debatt-mdg-politikeren-eivind-traedal-vil-ha-sensur/>

- Bergstrøm, I. I. (2017). Røvertidsskrifter truer vitenskapens legitimitet. *Forskningsetikk*, 17(2), 8-11. https://www.forskningsetikk.no/globalassets/bilder/forskningsetikk/2017-2/46826_forskningsetikk_nr2_web_opp.pdf
- Björk, B.-C., Kanto-Karvonen, S., & Harviainen, J. T. (2020). How Frequently Are Articles in Predatory Open Access Journals Cited. *Publications*, 8(2). <https://doi.org/10.3390/publications8020017>
- Dahlback, M. L. (2018, 22. august). Forskere går i fellen, og jeg kunne vært én av dem. *Adresseavisen*. Hentet fra <https://www.midnorskdebatt.no/meninger/kommentarer/2018/08/22/Forskere-g%C3%A5r-i-fellen-og-jeg-kunne-v%C3%A6rt-%C3%A9n-av-dem-17371908.ece>
- DOAJ. (2018). What is DOAJ's policy on «predatory» publishers and journals? <https://doaj.org/faq#predatory>
- Engh, E. (2018, 27. august). Vi må sikre oss mot røvertidsskriftene. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/kajrVj/kort-sagt-mandag-27-august>
- European Science Foundation (2020) Principles and Implementation. <https://www.coalition-s.org/addendum-to-the-coalition-s-guidance-on-the-implementation-of-plan-s/principles-and-implementation/>
- Fevang, B. (2018, 20. august). Overlege: Røvertidsskrifter og røverkonferanser er ektefødte barn av åpen publisering. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/WLK5zQ/overlege-rovertidsskrifter-og-roeverkonferanser-er-ektefoedte-barn-av-aa>
- Gundersen, K. (2018a, 3. september). Åpen publisering innskrenker yringsfriheten til forskere som ikke har råd til å betale for publisering. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/RxexPd/aapen-publisering-innskrenker-yringsfriheten-til-forskere-som-ikke-har>
- Gundersen, K. (2018b, 11. september). Gundersen: Ulovlig forslag fra Nybø om statsautorisert publisering. *Khrono*. Hentet fra <https://khrono.no/rottingen-kristian-gundersen-nybo/gundersen-ulovlig-forslag-fra-nybo-om-statsautorisert-publisering/236914>
- Hagen, M. (2018, 1. september). Publiseringssystem i trøbbel. *Khrono*. Hentet fra <https://khrono.no/margareth-hagen-rovertidsskrifter-uib/publiseringssystem-i-trobbel/235409>
- Hernes, G. (2018, 13. september). Åpen tilgang eller lukkede sinn? *Dagens Næringsliv*. Hentet fra <https://www.dn.no/innlegg/iselin-nybo/john-arne-rottingen/forskning/apen-tilgang-eller-lukkede-sinn/2-1-418588>
- Jonsson, R. (2018, 23. september). Røvertidsskrifter. *Bergens Tidende*.
- Knutsen, C. H. (2018, 22. september). Vend i tide det er ingen skam å snu. *Khrono*. Hentet fra <https://khrono.no/plan-s-apen-tilgang-forskning/vend-i-tide-det-er-ingen-skam-a-snu/238540>
- Kristiansen, N. (2018, 20. september). Alle kan nå bevise alt vitenskapelig i røvertidsskrifter. *Aftenposten*. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/viten/i/6nARxz/alle-kan-naa-bevise-alt-vitenskapelig-i-rovertidsskrifter-nina-kristi>
- Loge, J. (2018, 24. august). Vanskelig å hindre røvertidsskrift. *Forskerforum*. Hentet fra <https://www.forskerforum.no/vanskelig-a-hindre-rovertidsskrift/>

- Lommerud, K. E. (2018, 23. september). Open Access kan gå helt ille. Khrono. Hentet fra <https://khrono.no/rottingen-forskning-lommerud/open-access-kan-ga-helt-ille/238618>
- Lund, C. (2019, 31. mai). Endelig Plan S er klar. Forskningsrådet. Hentet fra <https://www.forskningsradet.no/nyheter/2019/endelig-plan-s-er-klar/>
- Lundgaard, H., & Strøm, T. J. (2018a, 17. august). Forskningsbløffen. A-magasinet. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/amagasinet/i/jPAgrq/for-8000-kroner-ble-ren-svada-til-vitenskap-og-aftenpostens-journali>
- Lundgaard, H., & Strøm, T. J. (2018b, 18. august). Norske forskere lurt i fellen. Aftenposten.
- Lundgaard, H., & Strøm, T. J. (2018c, 21. august). -Dette er forferdelig! Aftenposten.
- Lundgaard, H., & Strøm, T. J. (2018d, 23. august). «Mirakelmedisin» ble markedsført med røverforskning. Aftenposten. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/1kp4BQ/mirakelmedisin-ble-markedsfoert-med-roeverforskning>
- Nazarovets, S., Teixeira da Silva, J. A., & Nazarovets, M. (2019). Challenge of Ukrainian academic librarians in an evolving scholarly publishing landscape. *The Journal of Academic Librarianship*, 45(1), 9–14. <https://doi.org/10.1016/j.acalib.2018.11.001>
- NSD. (2018). Register over vitenskapelige publiseringskanaler. <https://dbh.nsd.uib.no/publiseringskanaler/Forside>
- Nybø, I. (2018, 28. august). Rammer tilliten til forskningen. Aftenposten. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/kajrVj/kort-sagt-mandag-27-august>
- Nybø, I., & Røttingen, J.-A. (2018, 13. september). Nybø og Røttingen: Vi vil ha fortgang i gangen til åpen publisering. Khrono. Hentet fra <https://khrono.no/apen-tilgang-forskning-iselin-bo/nybo-og-rottingen-vi-vil-ha-fortgang-i-overgangen-til-apen-publisering/237145>
- Oksholen, T. (2018, 31. oktober). På høy tid at dette skjer. Universitetsavisa. Hentet fra <https://www.universitetsavisa.no/forskning/2018/10/31/P%C3%A5-h%C3%B8y-tid-at-dette-skjer-18364485.ece>
- Olsen, D. R. (2018, 24. august). Det er lett å la tellekantene få skylden. Aftenposten. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/P3GJJp/det-er-lett-aa-la-tellekantene-faa-skylden-dag-rune-olsen>
- Pharo, N. (2018, 5. september). Åpen publisering kan skje uten forfatterbetaling. Aftenposten. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/EoA7pP/kort-sagt-onsdag-4-september>
- Risnes, S. (2018a, 1. oktober). Behov for endring i vitenskapelig publisering. Morgenbladet. Hentet fra <https://morgenbladet.no/ideer/2018/09/behov-endring-i-vitenskapelig-publisering>
- Risnes, S. (2018b, 9. oktober). Vitenskapelig publisering ved et veiskille. Hvor går veien videre? Khrono. Hentet fra <https://khrono.no/steinar-risnes-publisering-open-access/vitenskapelig-publisering-ved-et-veiskille-hvor-gar-veien-videre/241185>
- Rund, B. R. (2018, 10. oktober). Kontrollen er for dårlig ved åpen publisering. Aftenposten. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/jP29Ew/kontrollen-er-for-daarlig-ved-aapen-publisering-bjoern-rishovd-rund>

- Ruud, K. (2018, 7. september). Open access som beskyttelse mot røvertidsskrift. Khrono. Hentet fra <https://khrono.no/kenneth-ruud-uit-norges-arktiske-universitet-open-access/open-access-som-beskyttelse-mot-rovertidsskrift/236563>
- Røeggen, V., Sivertsen, G., & Børresen, A. K. (2018, 1. september). Røverpublisering er et lite problem. Khrono. Hentet fra <https://khrono.no/tellekanter-uhr-rovertidsskrifter/roverpublisering-er-et-lite-problem/235323>
- Røttingen, J.-A. (2018, 22. august). Røverforskning: Åpne publiseringskanaler må kvalitetssikres. Aftenposten. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/J1A9Q6/roeverforskning-aapne-publiseringskanaler-maa-kvalitetssikres-john-arn>
- Schreier, M. (2014). Qualitative Content Analysis. I U. Flick (Red.), *The SAGE handbook of qualitative data analysis*. (170-183). <http://dx.doi.org/10.4135/9781446282243>
- Silverman, D. (2014). *Interpreting qualitative data* (5th ed.). Los Angeles, CA: SAGE
- Shen, C., & Björk, B. C. (2015). «Predatory» open access: a longitudinal study of article volumes and market characteristics. *BMC Med*, 13(230). <https://doi.org/10.1186/s12916-015-0469-2>
- Silvola, N. M. (2018, 27. november). Her er planen for å innføre Plan S: Godkjenner «kompromissforslag». Khrono. Hentet fra <https://khrono.no/forskningsradet-john-arne-roettingen-open-access/her-er-planen-for-a-innfore-plan-s-godkjenner-kompromissforslag/250124>
- Stenseth, N. C. (2018, 10. september). Røvertidsskrifter og etablerte forskeres veiledningsansvar. Aftenposten. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/VR8xd1/rovertidsskrifter-og-etablerte-forskeres-veiledningsansvar-nils-chr>
- Strøm, T. J. (2018, 19. september). Forskere skal over på åpen publisering alt i 2020. Aftenposten. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/norge/i/J15vk4/forskere-skal-over-paa-aapen-publisering-alt-i-2020>
- Stølen., S. (2018, 3. september). Vil ha kvalitet i tellekantene. Khrono. Hentet fra <https://khrono.no/tellekantsystem-publisering-stolen/vil-ha-kvalitet-i-tellekantene/235596>
- Suber, P. (2012). Open Access. Hentet fra https://mitpress.mit.edu/sites/default/files/9780262517638_Open_Access_PDF_Version.pdf
- Time, J. K., Jakobsen, H. Ø., & Indregard, S. (2018, 9. november). Hvis vi ikke kan stole på systemet vårt, så vet ikke jeg. *Morgenbladet*. Hentet fra <https://morgenbladet.no/aktuelt/2018/11/hvis-vi-ikke-kan-stole-pa-systemet-vart-sa-vet-ikke-jeg>
- Tveit, M. S. (2018, 8. oktober). Åpen tilgang til forskningsresultater er best for samfunnet. Aftenposten. Hentet fra <https://www.aftenposten.no/meninger/debatt/i/gPnbAB/aapen-tilgang-til-forskningsresultater-er-best-for-samfunnet-mari-su>
- Wildemuth, B. M. (2009). *Applications of social research methods to questions in information and library science*. Westport, CT: Libraries Unlimited.

Østrem, S. (2018, 13. oktober). Vi forsker ikke på nivå 1 eller 2 eller 3. Vi forsker, simpelthen. Morgenbladet. Hentet fra <https://morgenbladet.no/ideer/2018/10/vi-forsker-ikke-pa-niva-1-eller-2-eller-3-vi-forsker-simpelthen>